

Inhoud

<i>Voorwoord</i>	9
<i>Inleiding</i>	17
1 De jeugd die je zelf had willen hebben	31
VERTROUWEN	
2 Vertrouw jezelf, vertrouw je kind	57
RESPECT	
3 Je kind is niet je kloon	93
ONAFHANKELIJKHEID	
4 Doe niets voor je kinderen wat ze ook zelf kunnen doen	123
5 Geef je kind vastberadenheid mee	158
SAMENWERKING	
6 Niet dicteren, maar samenwerken	187
7 Kinderen luisteren naar wat je doet, niet naar wat je zegt	218
VRIENDELIJKHEID	
8 Vriendelijkheid: wees een toonbeeld. Het is aanstekelijk	247
9 Leer je kind ergens om geven	274
<i>Conclusie</i>	299
<i>Dankwoord</i>	307
<i>Noten</i>	313

Voorwoord

Als de drie ‘Woj’-nakomelingen vonden wij het gepast dat wij, haar kinderen, in het voorwoord zouden vertellen hoe het werkelijk is om opgevoed te worden op de Woj-manier. Woj is de koosnaam die ooit door leerlingen bedacht werd voor onze moeder – de bijnaam is blijven hangen – en haar methode die zich richt op de universele waarden die zij uiteen zal zetten in dit boek: vertrouwen (*trust*), respect, onafhankelijkheid (*independence*), samenwerking (*collaboration*) en vriendelijkheid (*kindness*), afgekort tot het acroniem TRICK.

Het leven heeft ons allerlei verrassingen gebracht, van onze carrières bij Google, YouTube, 23ANDME en het Medisch Centrum van het UCSF (de Universiteit van California, San Francisco) tot aan de uitdagingen bij het opvoeden van onze eigen kinderen, waarvan wij er met z’n drieën in totaal negen hebben. Bij het doormaken van de pieken en dalen die elk leven kent, hebben we veel gehad aan het doorzettingsvermogen dat we hebben geleerd van onze ouders.

Toen onze moeder ons vertelde dat ze dit boek ging schrijven, hebben wij de stapels dagboeken uit de tijd vanaf de lagere school tot aan de universiteit erbij gepakt. Onze moeder, de eeuwige journalist, vond het een goed idee dat wij bij elke reis die we maakten dagboeken bijhielden, vooral toen we naar Frankrijk verhuisden in 1980. Hoewel er hierin genoeg grappige verhalen over ruzies en slecht gedrag terug te lezen zijn, komt er ook een aantal cruciale thema’s

langs: zelfstandigheid, financiële verantwoordelijkheid, aansprakelijkheid, ruimdenkendheid, moed en een waardering voor het leven.

Een van de dingen die ons vandaag de dag de meeste vreugde brengt is het gevoel van onafhankelijkheid. Onze ouders leerden ons te geloven in onszelf en in ons vermogen de juiste beslissingen te nemen. Ze vertrouwden ons al op jonge leeftijd onze eigen verantwoordelijkheden toe. We mochten zelfstandig naar school lopen, in de buurt rondfietsen en afspreken met vrienden. Wij konden zelfvertrouwen opbouwen doordat onze ouders respectvol met onze meningen en ideeën omsprongen. We kunnen ons niet heugen dat onze ideeën of gedachten ooit niet serieus werden genomen omdat wij kinderen waren. Ongeacht onze leeftijd luisterden onze ouders naar ons en gedroegen ze zich altijd alsof het leerproces tweerichtingsverkeer was. We leerden voor onszelf op te komen, te luisteren en te beseffen wanneer wijzelf ongelijk hadden.

In de vierde klas van de middelbare school viel Anne iets op tijdens een discussie in de synagoge over de relatie tussen ouders en kinderen. De ouder aan wie zij was gekoppeld bij de groepsopdracht zei dat het de taak van het kind was om te luisteren. Anne legde vervolgens uit dat onze ouders bij discussies in het gezin altijd ook naar ons bleven luisteren; nooit was het van 'Nee, want ik ben je vader of moeder.' Later schreef zij in haar dagboek hoe dankbaar ze was dat zij ouders had die haar niet op basis van autoriteit opvoedden. We hadden zelden ruzie. We gingen vaak de discussie aan, maar ruzieden eigenlijk nooit. Daarom zijn we onze ouders extreem dankbaar voor de onafhankelijkheid die wij op vroege leeftijd al mochten ervaren.

Hand in hand met onafhankelijkheid gaat financiële vrijheid. Financiële vrijheid betekent niet hetzelfde als rijk zijn; het betekent verstandig omgaan met geld en plannen maken voor de dingen in het leven die er echt toe doen. Onze ouders zijn bijzonder gedisciplineerd qua uitgaven en sparen. Ze groeiden allebei op als kinderen

van immigranten, ze wezen ons er vaak op hoe mensen geld over de balk smijten voor overbodige spullen en er vervolgens onder lijden dat ze zich de dingen die zij echt nodig hebben niet kunnen veroorloven. Het belang hiervan werd benadrukt in alledaagse lessen. We gingen uit eten, maar bestelden dan nooit voorgerechten. Voordat we boodschappen gingen doen, knipten we altijd kortingsbonnen uit en zochten we in het huis-aan-huiskrantje naar aanbiedingen. Een keertje nam onze moeder haar overgebleven vliegtuigmaaltijd van haar reis mee terug naar huis en kreeg Anne dat als avondeten – haar jeugd vrienden zijn dat nog altijd niet vergeten!

Toen we op de basisschool zaten, liet onze moeder met een grafiek zien hoe de opbouw van spaarrente werkte; hierna waren wij vastbesloten om elk jaar tenminste een paar duizend dollar te sparen. We kregen pinpassen en spaarboekjes voordat we leerden autorijden, omdat onze moeder ons wilde leren hoe je op verantwoordelijke wijze leningen maandelijks afbetaalt en je inkomsten en uitgaven in balans houdt. Ook werden we op jonge leeftijd aangemoedigd onze eigen onderneminkjes te beginnen. We verkochten zoveel citroenen uit de bloeirijke boom van onze buurman dat de burens ons de ‘citraoeneiden’ noemden. Susan verkocht ‘kruidentouwtes’ (kruiden geregen aan een kralenketting die je kon ophangen in de keuken) en verdiende hiermee honderden dollars toen ze in groep acht zat. Het was haar eigen idee, maar onze moeder kocht de benodigde spullen en moedigde haar aan om ze te gaan verkopen. We gingen van deur tot deur en verkochten voor honderden dollars aan padvinderskoekjes. En als we ons écht verveelden probeerden we ons oude speelgoed te verkopen aan burens, die soms daadwerkelijk iets van ons kochten.

Voor het gezin golden reizen en educatie als voornaamste prioriteiten, aan al het andere werd geen geld besteed. (NB: Onze vader draagt al zestig jaar hetzelfde paar sandalen.) Op die reizen verbleven we in de goedkoopste hotels, altijd gebruikmakend van kortingsbonnen. Bij geld uitgeven draaide het altijd om het maken van bewuste

keuzes. We waren nooit rijk, maar ons uitgavenpatroon zorgde ervoor dat wij de financiële vrijheid hadden om te doen wat we echt wilden.

Onze moeder schuift verplichtingen nooit vooruit en ze klaagt nooit. Als een klus vandaag geklaard kan worden, dan doet ze dat! Ze leerde ons de was doen, het huis schoonmaken, stofzuigen, telefoneren én sporten – alles tegelijkertijd en binnen een uur. We hebben nog nooit iemand ontmoet die zo efficiënt is als onze moeder. Ze leerde ons wat een verademing het is om iets gedaan te krijgen in plaats van het uit te stellen en ermee te treuzelen, hoeveel leuker het weekend kan zijn als het huiswerk al op vrijdag af is, in plaats van dat het gedurende het hele weekend boven je hoofd hangt en op zondagavond eindelijk wordt gedaan.

Hoewel de filosofie van onze moeder grotendeels was gericht op het aanleren van vaardigheden, deed ze soms ook aan omkoperij. Een voorbeeld dat Susan zich jaren later nog altijd herinnert is haar slechte gewoonte van nagelbijten. Onze moeder beloofde haar een konijn als ze zou stoppen. Toen Susan zes weken niet had gebeten (mama vond dit de benodigde periode om een slechte gewoonte af te leren) kocht mama voor haar een rat als huisdier, omdat de dierenwinkeleigenaar haar had overtuigd dat een rat een verstandiger huisdier was dan een konijn. Sterker nog, ze kocht drie ratten: Snowball, Midnight en Twinkle.

Onze moeder is een mensenmens. Ze geniet oprecht als ze omringd is door allerlei soorten mensen en heeft een warme, benaderbare uitstraling, omdat ze altijd openstaat voor nieuwe ideeën. Ze is een geboren ondernemer, altijd bereid te veranderen en te innoveren. Het was geen toeval of ‘mazzel’ dat zij erin slaagde moderne technologie te verweven in haar lessen ten tijde van de opkomst van Silicon Valley; ze is dol op innovatie. Ze leert constant van haar eigen leerlingen en dat is een van de redenen waarom zij haar vertrouwen en respecteren – omdat zij gelooft in hun visie op verandering. Vol-

wassenen stappen soms moeilijk af van wat ze gewend zijn, wat voor hen de omgang met tieners moeilijker maakt. Maar onze moeder – zelf iemand met de ‘pensioenleeftijd’ – is het tegenovergestelde, en dat is waarom leerlingen met haar weglopen. Zij weten dat zij hen zal respecteren en hun ideeën zal aanmoedigen, hoe gek die ook zijn. Soms lijkt het wel of zij *juist* de voorkeur geeft aan de gekkere ideeën! Wij zijn soms verbijsterd door onze moeder, die als zeventigplusser energie put uit het met tieners doorwerken aan de schoolkrant, tot in de late avond (bijna tot middernacht).

Een van haar beste eigenschappen als leraar en ouder is dat zij écht probeert haar leerlingen als mensen te begrijpen. Ze wil de motivatie in henzelf aanwakkeren, in plaats van hun op te dragen wat zij moeten doen. Als een van ons thuiskwam en zei een bepaald vak niet leuk te vinden, vroeg zij waarom dat zo was. Ze wilde begrijpen wat er aan de hand was: hadden we bijles nodig? Of hadden we een probleem met een bepaalde leraar of klasgenoten? Vervolgens zocht zij dan mee naar een oplossing die bij ons paste en het probleem zou verhelpen. Op een soortgelijke manier heeft ze zich in de loop der jaren verdiept in onze passies. Ze ondersteunde Annes ambities bij het schaatsen, Janets focus op Afrikastudies en Susans kunstprojecten. Ze inspireerde ons met boeken, interessante artikelen, lezingen en cursussen. Ze liet haar leerlingen altijd zelf de onderwerpen voor de schoolkrant kiezen en hun eigen mening beargumenteren. Wanneer wij praten over opvoeding, herinnert zij ons eraan dat je een kind niet kunt dwingen iets te doen: we moeten hen zo motiveren dat zij het zélf willen doen.

We willen ook onze bewondering uitspreken voor de moed van onze moeder, vooral als het op gerechtigheid aankomt. Zij is bij onrecht altijd de eerste die het beestje bij de naam noemt. Ze is niet bang zich uit te spreken, de underdog te verdedigen of de status quo in twijfel te trekken. In de context van journalistiek en persvrijheid zijn dit ultieme kwaliteiten. Janet herinnert zich de keer dat een

winkelmedewerker ons iets van slechte kwaliteit probeerde aan te smeren. Toen hebben we meteen gezegd dat we de manager wilden spreken en dreigden contact op te nemen met 'het Bureau voor Consumentenzaken van Californië'. De mantra van onze moeder was altijd 'Als jij je niet durft te laten horen, uit te spreken of te klagen, dan zal hetzelfde gebeuren bij een ander.' Een andere herinnering van Janet: onze moeder die in discussie ging met de kinderarts toen deze antibiotica wilde voorschrijven. 'Heeft ze dat echt nodig?', vroeg onze moeder. 'Zou ik ook even in haar oor mogen kijken?' Conventies, gezag en macht dienden nooit gevreesd te worden. Aan de andere kant was het niet altijd even leuk om een moeder te hebben die precies zei wat ze dacht tegen leraren, ouders van vrienden, vriendjes, etc. Ook na zoveel jaar als ouder is het nog altijd onmogelijk een situatie te bedenken waarin ze niet eerlijk voor haar mening durfde of wilde uitkomen. Ze schroomt zelfs niet om de minister van Onderwijs haar oprechte oordeel te geven over het onderwijssysteem. Deze levensaanpak creëert een omgeving waarin jonge mensen de kracht en het uithoudingsvermogen ontwikkelen om hun dromen en passies te volgen, zonder op te geven of geïntimideerd te raken. Wij geloven dat onze drive en vastberadenheid grotendeels voortkomen uit het al jong overnemen van de weigering van onze moeder om ooit op te geven.

Wat onze moeder ons vooral heeft geleerd is om van het leven te houden. Ze is dwaas. Ze maakt grapjes. Ze heeft het niet zo op formaliteiten en breekt graag met stereotyperingen. Ze is ronduit dol op plezier maken. Ze liep (letterlijk) voor het eerst onze vader tegen het lijf toen ze van een trapleuning in haar studentenhuys in Berkeley probeerde te roetsjen. We zijn wel eens uit een restaurant gezet vanwege háár (en niet het onze, als kinderen) stoute gedrag! Op vijfenzeventigjarige leeftijd ontdekte zij Forever 21 en besloot ze dat dat de beste kledingwinkel voor haarzelf was. Tien jaar geleden belde ze Anne op vanuit New York, terwijl ze op pad was met een

aantal van haar journalistiekstudenten, en zei: ‘Anne! We hebben een superdeal gevonden voor het huren van een limo, en rijden nu rond in New York met onze hoofden uit het open dak! Naar welke club moeten we gaan? We willen dansen!’ Onze moeder koestert avonturen en ontdekkingsstochten. Haar studenten houden van haar omdat zij de juiste balans vindt tussen het serieus uitvoeren van taken en het scheppen van ruimte voor openheid en creativiteit. Ze is serieus over het goed onderwijzen van journalistiek, maar heeft er geen problemen mee als haar leerlingen bijvoorbeeld op hometrainers willen sporten tijdens haar colleges.

Terwijl we dit schrijven, zien we dat onze moeder een foto van zichzelf online heeft gezet waarin ze verkleed is als een hotdog uit de Target-supermarkt. Wij dragen dan wel geen kleding van Forever 21, maar we hebben van haar geleerd hoe je elke dag een positieve houding en een gelukkig gevoel kunt hebben.

Wij, de drie zussen, zijn het oorspronkelijke resultaat van de filosofie van onze moeder, maar vervolgens zijn er duizenden studenten uit haar journalistiekklassen in onze voetsporen getreden. Overal ter wereld zijn wij mensen tegengekomen die zeiden: ‘Jouw moeder heeft mijn leven veranderd. Zij geloofde in mij.’ Ze heeft niet alleen invloed op mensen tijdens haar lessen, ze heeft invloed op hun hele leven.

Als trotse dochters willen we vooral zeggen: bedankt, mam, dat je ons op de Woj-manier hebt opgevoed!

– Susan, Janet en Anne Wojcicki

Inleiding

Er zouden Nobelprijzen voor ouderschap of onderwijs moeten bestaan. Het zijn de twee belangrijkste dingen ter wereld. Hoe wij onze kinderen opvoeden en onderwijzen bepaalt niet alleen wat voor mensen het zullen worden, maar ook hoe we onze samenleving vormgeven.

Alle ouders koesteren hoop en dromen voor hun kinderen. Ze willen dat zij gezond, gelukkig en succesvol zijn. Universele angsten zijn er ook: zal hun kind veilig zijn? Zal zij een doel en vervulling vinden? Zal hij zijn weg vinden in een wereld die almaar meer gedreven, competitief en soms zelfs vijandig aanvoelt? Ik herinner me hoe al deze onuitgesproken, veelal onbewuste zorgen zich een weg baanden naar de geboortekamer waar ik mijn eerste dochter vasthield.

Ik lag in een ziekenhuisbed, met Susan dicht tegen mijn borst aangedrukt. De verpleegster had haar in een roze dekentje gewikkeld en haar een piepklein geel, gebreid mutsje opgedaan. Stan, mijn echtgenoot, zat naast me. We waren beiden volledig uitgeput maar opgetogen, en op dat moment was alles kraakhelder: ik hield van mijn dochter vanaf het eerste moment dat ik haar zag. Ik voelde diep vanbinnen een verlangen om haar te beschermen, om haar het best mogelijke leven te geven, om alles te doen om haar te laten slagen.

Maar al snel bekropen mij vragen en twijfels. Ik kon maar niet uitvogelen hoe ik Susan moest vasthouden, ik wist niet hoe je een lui-

verwisselde. Slechts drie weken voor haar geboorte was ik gestopt met lesgeven, waardoor ik niet veel tijd had gehad om me voor te bereiden. En ik had nooit echt begrepen hóé ik me überhaupt had kunnen voorbereiden. De gynaecoloog had me aangeraden het rustig aan te doen voor minstens zes weken na de geboorte. Mijn vrienden en collega's gaven mij allerlei tegenstrijdige adviezen. Volgens hen zouden de weeën lang duren en enorm pittig zijn, was borstvoeding te ingewikkeld en beperkend, waren de fles en Nutrillon beter. Ik had een paar boeken over voeding voor volwassenen gelezen (er waren toen nog geen boeken over kindervoeding) en een wiegje, wat kleertjes en een klein plastic badje gekocht. En toen was Susan daar opeens, in mijn armen, met haar grote blauwe ogen en zijdezachte babyhaartjes, starend naar mij alsof ik wist wat ik moest doen.

Ik stond op het punt ontslagen te worden uit het ziekenhuis toen mijn zorgen echt de kop opstaken. Dit was in 1968. Toen mocht je in Amerika drie dagen in het ziekenhuis blijven nadat je kind was geboren. Tegenwoordig moeten ziekenhuizen je al na twee dagen laten gaan. Ik weet niet hoe moeders dat vandaag de dag doen.

'Zou ik nog een dag mogen blijven?' vroeg ik aan de verpleegster, half beschaamd, half wanhopig. 'Ik heb geen flauw idee hoe ik voor mijn baby moet zorgen.'

De volgende ochtend gaf de verpleegster mij een spoedcursus in zuigelingenverzorging, waaronder, gelukkig, het verschonen van een luier. Het was de tijd van katoenen luiers en veiligheidsspelden. De verpleegster had me gewaarschuwd om altijd te kijken of de spelden correct bevestigd waren en de baby niet zouden prikken. Wanneer Susan hilde, keek ik altijd eerst naar de spelden.

Alhoewel dit toentertijd nog niet 'in' was, was ik vastbesloten om borstvoeding te geven. Dus liet de verpleegster me zien hoe ik het babyhoofdje moest vasthouden en mijn onderarm ter ondersteuning moest gebruiken. De baby moest leren zich 'vast te klampen', pas dan wist ik zeker dat zij haar melk kreeg. Dit verliep minder simpel